

яъни: **“Эй, инсонлар! Дарҳақиқат, Биз сизларни бир эркак (Одам) ва бир аёл (Ҳавво)дан яратдик ҳамда бир-бирларингиз билан танишишингиз учун сизларни (турли-туман) халқлар ва қабила (элат)лар қилиб қўйдик.Албатта, Аллоҳ наздида (энг азизу) мукаррамроғингиз тақводорроғингиздир. Албатта, Аллоҳ билувчи ва хабардор зотдир”** (Хужурот сураси, 13-оят).

Динимизда мана шу ҳақиқатни баён қилиш орқали инсонларни бирликда ва ҳамжиҳатликда яшашга даъват этилади.

Айни пайтда динимиз бизларни ўзаро ихтилоф қилишдан, тафриқага бўлинишимиздан қайтаради. Зеро, ихтилоф ва тафриқа инсонларни бир-бирдан узоқлаштиради, ўртада адоват ва фитна пайдо бўлишига сабаб бўлади. Айниқса, динда тафриқага бўлиниш залолат саналиб, инсоннинг икки дунёсини ҳам барбод бўлишига олиб боради. Аллоҳ таоло Қуръони каримда шундай деган:

ذٰلِكَ يَوْمَ كُذِّبَتِ الْعٰلَمٰتُ ۝۱۰۱ اَوْرُكُنَّۙ اَوْ قَرَفَتِۙ اَلْوَاۤعِيۙ مَجَّۙ لٰلِۙ لَبَحَبۙ اَوْ مَصَّتْۙ عَاۤوُۙ
مُتْنُنُكۙ وَاَنْۙ اَوْخِۙ اِوْتَمَّۙ عَنۙ بۙ مُتَّحَبۙ صَاۤفِۙ مُكَبۙ وُلُقۙ نَّيۙبۙ فَلَۤاۤفۙ اٰۤءَاۤءُۙ مُتْنُنُكۙ
وَتَاۤيَاۙ مُكَلۙ لَّۙ لَۙ لَۙ لَۙ لَۙ نَّيۙبِيۙ كَلۙ لَدَّكَۙ اَهۙۙ مۙ مُكَدِّقۙ نَّۙ اَفۙ رَانَۙ لَۙ لَۙ نِمۙۙ رَفُحۙ اَفۙ شۙ كَلۙ عَۙ
(103/нармعالآةروس) نَوَدَّتْۙ هَتۙ مُكَلۙ لَّۙ عَۙ

яъни: **“Ҳаммангиз Аллоҳнинг “арқони”ни (Қуръонини) маҳкам тутинг ва фирқаларга бўлинманг ҳамда ўзаро адоватда бўлган пайтларингизда дилларингизни (туташтириб) ошно қилиб қўйган Аллоҳнинг неъматини ёдда тутинг! Унинг неъматини туфайли биродарларга айландингиз. Дўзах чоҳи ёқасида турганингизда, сизларни ундан қутқарди. Шояд ҳақ йўлни топгайсизлар, деб, Аллоҳ Ўз оятларини сизларга шундай баён қилади”**

(Оли Имрон сураси, 103-оят).

Ушбу оятда Аллоҳ таоло Ўзининг каломи бўлмиш Қуръони каримни **“маҳкам тутиш”**га буюрмоқда. Шунчаки, уни **“ушланг”** демаяпти. Чунки, ушланган нарса гоҳида беҳосдан қўлдан тушиб кетиши мумкин. Аммо маҳкам тутилганда, уни ҳар қандай ҳолатда ҳам қўлдан қўйиб юбормасликка ҳаракат қилинади. Қолаверса, оятда бу ишни жамоат бўлиб, барча биргаликда қилишга буюрилмоқда. Акс ҳолда, ҳар ким ўз ҳолича бўлса, ўртада тафовут, келишмовчилик, тафриқа чиқиши табиий ҳолдир. Шунинг учун оятнинг давомида **“фирқаларга бўлинманг!”** дейилмоқда.

нарсада рози бўлиб, уч нарсада норозидир. Аллоҳга бирор нарсани шерик қилмасдан ибодат қилсангиз, Аллоҳнинг арқони бўлмиш Исломни жам бўлиб маҳкам ушлаб, фирқаланиб кетмасангиз, рози бўлади. Аммо “деди-деди” деб, беҳуда гапни кўпайтирсангиз, кўп савол берсангиз ва мол-дунёни беҳудага сарф қилсангиз, сиздан норози бўлади”, – дедилар (Имом Муслим ривояти).

مَلَسَ وَهَيَّ لَعَلَّ لَيْلَى لَصَلَّ لَلْأَلُّوسَ رَلَّاقَ لَاقُؤُوعُ هَلَّالِ يَضَرُّ لَلْأَمْرَ نَبَسَنَ أَع
مُكَيَّ لَعَفَ أَلَّالْأَخُ مُتَيَّ أَرَّادِفِ أَلَّالْضَّيَّعُ مَتَّحَتَ أَلَّيَّتْمُ أُنَّ
(هجام ن ب ا م ا ل ا ه اور) "مَطْعُ أَلَّ دَاوُسَ لَبَّ"

яъни: Анас ибн Молик разияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: **“Албатта мени умматим залолатга жамланмайди, шундай экан, қачон ихтилофни кўрсангиз, ўзингизга саводи аъзамни** (яъни, энг улуғ жамоани) **лозим тутинг”** (Имом Ибн Можа ривояти).

Уламоларимиз ҳадисдаги **“саводи аъзам”** калимасини аҳли сунна вал жамоа деб шарҳлаганлар.

Муҳтарам азизлар! Аллоҳ таоло Бақара сурасининг 269-оятда шундай деган:

أَمْ وَارِيْتِكَ آرِيْحَ يَتَوْأُ دَقَفَ مَكْحَلْ أَلَّأُؤِيْ نَمَوْءَ أَسَيْ نَمَ مَكْحَلْ أَلَّيَّتْؤِيْ
(269/ةرقب ل ا روس) باب ل ل أ ل و ل و أ ل ل ر ك د ي

яъни: **“У Ўзи хоҳлаган кишиларга ҳикмат** (пайғамбарлик ёки Қуръон илмини) **беради. Кимга** (мазкур) **ҳикмат берилган бўлса, демак, унга кўп яхшилик берилибди. Бундан фақат оқил кишиларгина эслатма олурлар”** (Бақара сураси, 269-оят).

Демак фаҳм-ҳикмат шундай улуғ нарса эканки, инсон у орқали Қуръон, ҳадис илмларини билиб, ундан тўғри ҳукм чиқара билиш ҳамда ҳар бир оят ва ҳадиснинг моҳиятига тушуна олиш қобилиятига эга бўлади. Аллоҳ ўзининг улуғ неъматини бўлган ҳикматини ҳаммага эмас, балки фақат ўзи хоҳлаган, ўзи севган бандаларига беради. Ҳикмат боши, манбаи, тамали, асоси – Аллоҳдан қўрқувдир! Шунинг учун ҳам Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деганлар:

سَأْرُ" : لَاقَ مَلَسَ وَهَيَّ لَعَلَّ لَيْلَى لَصَلَّ لَلْأَلُّوسَ رَلَّاقَ لَاقُؤُوعُ هَلَّالِ يَضَرُّ دُوْعُ سَمْرَ نَبَسَنَ أَع
(ي ق ه ي ب ل ا م ا ل ا ه اور) "هَلَّالْأَخُ مَكْحَلْ أَلَّ"

бўлайликки, токи улар экстремистик оқимлар таъсирига тушиб, алданиб қолмасинлар.

Диний илми етарли бўлмаган кишининг илмсиз тарзда фатво бериши ҳам одамлар орасида тафриқага сабаб бўлувчи омиллардан бири саналади. Диний илми бўлмаган кишининг олимликни даъво қилиши такаббурликдир. Аслида бундай кимсаларни илмдан гапиришга ҳаққи йўқ. Чунки, ҳадиси шарифда шундай дейилган:

إِنَّ مَسْئُورَةَ الْعِلْمِ لِلْأُولَى وَالْأُولَى لِلْأَقْبَلِ وَالْأَقْبَلُ لِلْأَقْبَلِ وَالْأَقْبَلُ لِلْأَقْبَلِ وَالْأَقْبَلُ لِلْأَقْبَلِ
لَا تَنْحُمُ وَأَرْوُمُ أَمْ وَأَرْيَمُ أَلِ صُقَي

(دواد وبأأم إله اور).

яъни: Авф ибн Молик разияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай дедилар: **“Одамларга илмдан фақат амир** (подшоҳ), **ёки маъмур** (подшоҳ томонидан рухсат берилган шахслар), **ёки мутакаббир** (ўзини катта олувчи) **панд насиҳат қилади”**, – дедилар (Имом Абу Довуд ривояти).

Демак, одамларга ваъз айтишга фақат мутасадди раҳбарнинг ёки у томонидан ижозат берилган олим кишиларнинг ҳаққи бор. Улардан бошқа ким воизлик қилса, демак, бу – унинг манманлигидан, ўзига бино қўйганлигидандир.

Аллоҳ таоло барчаларимизни бир ёқадан бош чиқариб, меҳр-оқибат билан, тинч-тотувликда ҳаётгузаронлик бахтига муяссар айласин. Омин!